

Практикум з літератури

ДЖЕРЕЛЬЦЕ ТВОРЧОЇ НАСНАГИ

У кожної людини своє неповторне обличчя і таким же неповторним є її розвиток від народження. Одні реалізують себе в музиці чи малярстві, інші - в любові до художнього слова, танцювального мистецтва тощо. Важливо вчасно помітити і розвинути творчі здібності дитини. Це одне з головних завдань сучасної школи. Це й було причиною започаткування літературного клубу "Джерельце", який ось уже п'ятий рік працює при школі №7 м.Ніжина. Очолює джерельце Світлана Олексіївна Кириченко – поетично обдарована, неординарна вчителька української мови та літератури.

Колектив має свої невеличкі надбання. Твори членів клубу постійно з'являються в шкільному "Літературному альманасі", на сторінках місцевої преси. А дехто з учнів (Артем Щаповал, Андрій Кириченко) у 2002 році стали і лауреатами обласного конкурсу "Ідея соборності України".

Що захоплює школярів у діяльності "Джерельця"? У клубі творча атмосфера, поважають і вислуховують думку кожного. Засідання мають різнопланову тематику. Це і теоретичні, і практичні заняття, які сприяють збагаченню словникового запасу учнів, удосконаленню культури мовлення й спілкування, виховують естетичні смаки. Дітей знайомлять з основами літературознавства, що, звичайно, необхідне для написання власних творчих робіт, вчать образно висловлювати свої почуття. Процес творчості захоплює, створює позитивний вплив на людей, які знаходяться поруч. І народжуються незримі біоритми, що об'єднують дітей. Творчість породжує творчість... Ось деякі зразки дитячих творів вихованців «Джерельця»:

Яна Пархоменко Промінчик

Крізь похмуре й сіре небо
Йде промінчик аж до тебе.
Виринає, як на хвилі,
Крізь хмаринки сіро-білі.
А до кого доторкнеться,
Той відразу посміхнеться.

Бабусі

Моя дорогенька бабусенько,
Старенька моя щебетушечко!
Ти не думай, що літа вже прожито,
Ти не сумуй, що діти вже великі.

А радій, що вже внуки ростуть,
Хоч літа все ідуть та ідуть.
Для нас ти зовсім не старенька,
Рідненька моя, дороженька.

Наталія Квілінська

Зима

Ось і знову прийшла зима,
Завітала пора прощання.
Знов безсонної ночі буду
Я зірки рахувать до світання.
А, чи може, наснишся ти?
І твій образ – мара ледь помітна –
Зникне враз на ранковому тлі,
Все зіллється і знов стане білим.

Андрій Дерев'янка

Стежка

За обрій далеко
Біжить біла стежка,
І нею в життя я піду,
І долю свою десь знайду.
Знайду собі долю,
Погану, чи гарну,
Але неодмінно свою.
Можливо піду я
Надовго й далеко
Але неодмінно прийду
Додому по стежці,
Запиленій стежці,
Колись я таки повернусь.

Артем Шаповал

Роздуми матері

Ясно в небі зорі світять,
Річенька притихла.
Та і кішка, задрімавши,
Десь собі принишкла.
Дитинча своє маленьке
Матінка гойдає.
День і ніч та молодиця
Спокою не знає.

Як орлиця над орлятком
Припадає над дитятком.
Підросте маленький хлопчик,
Вилетить, мов той горобчик,
Піде собі хлопець в люди.
Ну, а далі видно буде.
Та боїться бідна ненька,
Бо життя тепер важкеньке:
Чи все в сина добре буде?
І чи вийде хлопець в люди?

Андрій Кириченко **Світ – мов книгу відкриваю**

Світ – мов книгу відкриваю.
Книгу пізнання життя.
Хочу знать, чого не знаю,
Щоб змінить людське буття.
Хочу в небо я зметнуться,
До зірок там доторкнуться.
Карту неба прочитати
І усе-усе пізнати.

Плекайте мову

У кожного народу своя мова,
Свої обряди, звичаї, свій шлях.
І в цім життя духовного основа,
Що не дає згубитись у віках.
І мій народ свої святині має,
І рідну мову, що єднає нас.
Нехай про це дитина кожна знає
Й плекає мову рідну повсякчас.

Моя Батьківщина

У кожного з нас своя рідна країна.
Моя ж Батьківщина – співуча Україна.
Тут сонячні ранки, мережані в роси,
А десь над Десною такі сінокоси!
І кличуть до себе ліси холодками,
Ми їх посадили своїми руками.
А в лісі співають прозорі струмочки,
Що ми України синочки та дочки.
Багатою стала щоб рідна земля

Бажають сьогодні доросле й маля.
Бо там, де багата й єдина країна,
Щасливою стане і кожна родина.

С.О. Кириченко

Не люблю темноти і сутінок,
А ще більше – облудних слів,
Які завжди створюють затінок,
У якому б все млів та млів.
Люблю гостре правдиве слово,
Що пече, а не допіка.
В тобі безліч таких, моя мово,
Ти – безкрая словесна ріка.
Словом можна когось окрилити
І підняти аж до висот,
Але можна зовсім знесилити
І позбавити всіх чеснот.
Слово має своє обличчя,
Має силу свою й красу.
В ньому злагода і протиріччя,
Я щодня його в клас несу.

* * *

Я сьогодні така щаслива,
Хоч не можу сказати, чому.
Просто зранку сонячна злива?
Може, радісно ще й тому.
Ця сльозлива пора осіння,
Що наводить на серце сум,
І тут раптом – ясне проміння,
Що сполохало стільки дум.

Думаю, якщо кожний вчитель не просто інформуватиме учнів про те, що знає сам, а віддаватиме дітям своє серце, пробуджуватиме акценти любові в дитячих серцях до школи, рідної мови, української культурні Батьківщини, то й матимемо нарешті покоління творців майбутнього. І свято шануватиме кожен з них традиції дідів та прадідів, і гордо співатиме пісню власного сьогодення, стежки якого простягаються за горизонти...

Орієнтовний піврічний план роботи літературного клубу "Джерельце".

Культура мовного спілкування.

1. Вступ. Завдання курсу. Знайомство членів клубу. Плани на майбутнє.

2. Практичне заняття. Зв'язна розповідь про себе "Давайте познайомимось".
3. Людина серед інших людей: аспект спілкування.
4. Процес спілкування. Вимоги щодо мовлення.
5. Слово - головний інструмент спілкування між людьми. Краса сила слова.
6. Практичне заняття. Написання творчих робіт на тему /"Осінь ",Школа", "День учителя"/.
7. Практичне заняття. Виразне читання й обговорення учнівських робіт: поради, недоліки.
8. Уміння володіти виразним і точним словом - загальна ознака культури людини.
9. Текст, його основні ознаки. Засоби зв'язку речень у тексті.
10. Практичне заняття. Види помилок, які трапляються в учнівських творчих роботах (ознайомлення). Як їх уникнути.
11. Стиль і мовлення. Художній стиль, його особливості і сфери вживання.
12. Практичне заняття. Поетизація звичайних предметів (художній образ).
13. Типи мовлення. Поєднання різних типів мовлення в одному тексті (творі).
14. Практичне заняття. Написання творчих робіт на вільну тему.
15. Практичне заняття. Читання і аналіз учнівських творчих робіт.
16. Огляд-конкурс учнівських творчих робіт за І-ше півріччя.
17. Практичне заняття. Написання творчих робіт з використанням різних художніх засобів.
18. Практичне заняття. "Впізнай художній засіб" (розпізнавання використаних художніх засобів).
19. Способи викладу художнього матеріалу.
20. Мова художнього твору. Віршована мова.
21. Строфа. Стопа. Двоскладові стопи.
22. Практичне заняття. Написання поетичних творів.
23. Практичне заняття. Читання і аналіз поетичних спроб учнів.
24. Трискладові стопи.
25. Практичне заняття. Віршовий розмір (практично).
26. Практичне заняття. Види стоп, які наявні в роботах учнів (огляд-аналіз).
27. Літературні роди, види й жанри.
28. Жанри прози (оповідання, гумореска, етюд).
29. Практичне заняття. Написання й аналіз прозових творчих робіт.
30. Підсумкове заняття. Творчий звіт (зустріч із учнями нашої школи з метою знайомства їх із клубом "Джерельце" та його членами ("Поети серед нас" або "Відкрий у собі поета").

Типове теоретичне заняття. Стилі мовлення. Художній стиль, його особливості і специфіка.

Мета. Пригадати стилі мовлення, їх основні функції, ознаки, сфери вживання. Ознайомитись з особливостями й специфікою художнього стилю. Розвивати уміння й навички аналізувати та конструювати тексти різних стилів, використовуючи в них багатство виражальних засобів рідної мови. Виховувати інтерес до творів художньої літератури, любов до прекрасного. (Наочність: Таблиця "Стилi мовлення").

Хiд заняття.

I. Вступне слово керівника. Ми знову зібралися разом. Усі ви, звичайно, прийшли з новими творчими роботами. Я познайомлюся з ними, зібравши ваші «творчі зошити», але сьогодні, як і завжди, перед нами виступлять із своїми творчими роботами 2-3 члени клубу (як дозволяє час, бо ж діти готують і прозові і поетичні твори, а на цей вид роботи відводиться не більше 20 хвилин). Отже, нас сьогодні нас люб'язно запрошують до своєї «Творчої лабораторії» (називаю прізвища дітей).

II. «Творча лабораторія». Діти читають свої роботи, розповідають, як над ними працювали; чим задоволені, а що хочуть змінити і т.д. Вислухавши їх інші діти («літературні критики») оцінюють, аналізують ці твори, дають дружні поради і роблять зауваження (вказують недоліки). В кінці має слово керівник клубу, підсумовує роботу «письменників» і «літературних критиків».

III. Повідомлення теми, мети заняття.

Для того, щоб ваші творчі пошуки були успішними, необхідно постійно працювати над собою: збагачувати словниковий запас, культуру мовлення. А невід'ємною частиною мовної культури є знання основ стилістики, стилістичні навички, які формуються в процесі вивчення мови. Зараз ми пригадаємо основні функції та ознаки 5-ти стилів мовлення.

IV. *Активізація знань про стилі мовлення. Бесіда.*

1. Що вивчає стилістика?
2. Від чого залежить вибір стилю мовлення?
3. Що впливає на вибір умов спілкування?
4. Які стилі мовлення ви знаєте?
5. Дати характеристику кожного з них за таблицею «Стилi мовлення». (Діти по черзі будують зв'язні усні висловлює вказаний стиль мовлення, а інші доповнюють).

V. *"Хвилинка перепочинку".*

Вікторина "Як називається?"

1. Музичний інструмент і грошова одиниця.
2. Музичний інструмент і ковальська піч.
3. Сільськогосподарське знаряддя і заплетене волосся.
4. Знаряддя, яким укочують дорогу і пестлива назва kota.

Лінгвістична гра. "Хто найбільше?" (підібрати синоніми до слів): хата, шлях, спить, сумує.

VI. *Поглиблення знань про стилістику, художній стиль мовлення.*

Розповідь керівника клубу. (Учні слухають і роблять нотатки в робочих зошитах).

Культура мовлення - невід'ємна ознака кожної людини. Важливу роль у формуванні культури мовлення відіграють знання зі стилістики. Центральним поняттям є стиль мовлення. Слово "стиль" входить до термінології багатьох наук: лінгвістики, літературознавства, мистецтвознавства.

Термін "стиль" бере свій початок ще з античних часів, коли греки й римляни називали ним спосіб, мистецтво красномовства. У стародавній Індії під стилем розуміли красу мовлення, сукупність виражальних засобів мови. У сучасному мовознавстві це слово набуло широкого вжитку завдяки М.Ломоносову (теорія трьох "штилів").

Словникова робота

Стиль - це сукупність виражальних засобів для їх функціонування в мові залежно від мети висловлювання та ситуації мовлення. Необхідно пам'ятати, що саме умови спілкування значною мірою впливають на тематику і зміст наших висловлювань. Кожний стиль має свої актуальні теми. У розмовному ми здебільшого зачіпаємо побутові, у науковому - теми наукових проблем, результати досліджень.

Але зараз поговоримо про художній стиль мовлення. Основна його функція - зобразити предмет, передати почуття (емоції), що зумовлюється сферою вживання (художня література). Загальні ознаки цього стилю: конкретність змісту, образність, виразність, емоційність, вживання слів у переносному значенні, дієслів одного часу чи способу в значенні іншого, наявність синонімів, антонімів, омонімів; речення різних конструкцій. Типи мовлення - розповідь, опис, роздум. Художній стиль створює широкі можливості для найповнішого використання всіх лексичних та граматичних мовних засобів.

VII. Підсумки заняття.

Керівник: усіх нас об'єднує в клубі "Джерельце" любов до мистецтва слова, але кожний з вас шукає свій шлях. Ось тому, звертаючись до написання творчих робіт, врахуйте знання, отримані й сьогодні. Як ювелір шліфує алмази, так і ви працюйте над своїми творами.

Завдання: вивчити записане в робочих зошитах. Підготувати творчі роботи, враховуючи всі особливості художнього стилю.

Типове практичне заняття. Поетизація звичайних предметів, явищ, людей (художній опис). Поняття про художній образ.

Мета. Систематизувати знання дітей про літературу як художнє відображення життя, основні образотворчі засоби (тропи). Познайти з поняттям про художній образ у літературі. Розвивати вміння створювати власні художні образи, передаючи своє ставлення до зображеного. Виховувати любов, цікавість до реалій дійсності.

(наочність: кросворд "Лексика").

Хід заняття

I. Перевірка домашнього завдання.

I Зв'язна усна відповідь члена клубу на тему:

"Художні стилі мовлення".

2. Узагальнююче слово керівника.

- Отже, художній стиль мовлення легко відрізнити від інших, оскільки він використовується в художній літературі – мистецтві слова. Слово - найдивовижніший скарб, який створила людина протягом своєї історії. Вона ж навчилась використовувати його так, щоб слово приносило відчуття радості, захоплення, краси, тобто поставало явищем мистецтва, образно відтворюючи життя. Це і буде предметом дослідження та обговорення нашої зустрічі

II. Повідомлення теми, мети

заняття.

III. Закріплення та поглиблення літератури; відображення життя за художніх образів.

знань учнів про допомогу

I. Літературознавча гра. "Впізнай художній засіб". (Діти читають чужі та власні художні твори (уривки з них), намагаються "впізнати й назвати" художні засоби, які зустрічаються).

Художні образи є різноплановими: образи людей, та тварин, предметів, переживань. Життя людей та світ природи є об'єктом не лише літератури, а й науки. У них однакові завдання: правильно відтворити життя суспільства й природи, внутрішній світ і діяльність людей. Проте пізнану сутність учений викладає в логічній юрмі (судженнях, поняттях, законах), а письменник - у художній (в образах і картинах). У літературних творах за допомогою художніх образів можна змалювати все, що доступне розуму та уяві людини: різні події минулого і сучасного, предмети і явища природи тощо.

І все ж головним предметом зображення є людина, її духовне й фізичне життя, праця, мрії та прагнення. Глибоко й уважно вивчаючи життя, письменники за допомогою художніх (словесних) образів не лише відтворюють дійсність, а й виражають своє ставлення до зображеного. Індивідуальні погляди та ідеали, дають власну оцінку зображеному (роблять художній опис - створюють художній твір). Питання правдивих, високохудожніх творів приносить нам велику насолоду, викликає естетичні переживання, але якщо ми вміємо робити це вдумливо, уявляємо зображене, усвідомлюємо ставлення автора до зображуваного. Щоб отримати справжнє задоволення від удожнього твору чи написати самому, потрібна творча уява.

IV. Хвилинка перепочинку (шкільний кросворд)

1. Ледача людина.
 2. Швидкий поїзд, автобус.
 3. Вид усної народної творчості.
 4. Головне місто держави.
 5. Буква, яка ображається на те, що не буває ініціалом.
 6. Судно, на якому врятувався Ной.
 7. Особа, що написала твір. I. Кросворд
- "Лексика "

Л					
Е					І
К					
С					1 1
И					
К					
А					

Як правильно всі ви слова відгадаєте, то слово "лексика" прочитаєте.

V. "Творча лабораторія". Сьогодні нас гостинно запрошують до своєї "творчої" лабораторії" такі "письменники" (прізвища дітей).

Запитання - Як би ви пояснили поняття "художня література» (діти відповідають).

Учитель узагальнює. - Тобто, художня література – форма суспільної свідомості, один із найпоширеніших видів мистецтва, що образно відтворює життя за допомогою художнього слова.

Словникова робота

Художній образ - створене уявою митця поетичне відображення подій, людей, явищ, - предметів. Кожний вид мистецтва художній образ властивими лише йому засобами: в образотворчому мистецтві написанням ліній, рисок, плям, фарбами різних кольорів; скульптурний образ створюється вирізуванням ліній, округлостей, виємок на дереві, камені, металі У музиці – сполученням звуків різної висоти, сили тембру.

Літературний художній образ - словесний. Це словесне відтворення різних подій, людей, явищ, предметів, уявлюване письменником. Через нього передаються загальні враження, наводяться деталі, які їх підтверджують, висловлюється ставлення автора до описуваного, оціночний характер носить мовлення художнього опису.

Усі ви багато разів дивились на хмарки, слухали влітку спів жайворонка, бачили й чули бурю. Якби я зараз дала вам опоеитизувати їх (створити художні образи), то ви б це зробили однаково чи по-різному? (Діти дають відповідь, яка підтверджена їхніми прикладами, власними художніми образами хмарки, співу жайворонка, бурі). Так, кожний з вас це робить по-своєму (оригінально, особливо, неповторно). Ось як передають ці образи видаті митці слова.

А. С. Малишко пише:

Хмаринка в небі голубім

Пливе, як мрія, садинок...

Сивий жайворонок клепле –

Срібні дзвони в небесах.

Панас Мирний в оповіданні "Морозенко" так змальовує образ бурі:

"Надворі ревля сердита буря, стугоніла в стіни, стрибала по оселі, вила в димарі, гуркотіла у вікна". Мабуть, щоб створити такі місткі, поетичні образи, ці люди повинні бути надзвичайно спостережливими, чуйними, тонкими і ніжними натурами. Бо чому ж тоді всі люди бачать ічують одне й те саме, але сприймають, відчують і відтворюють по-різному?

Літературний образ створюється добром найточніших для вираження думки слів та використанням різних художніх засобів мови (тропів).

Запитання: - Що ж таке тропи?

- Ми, "літературні критики", уважно слухаємо, творчо уявляємо, намагаємося відчувати авторське ставлення до зображеного, а головне - відчувати художні образи, з'ясувати, як вони створені.

Останнє слово має керівник (аналізує роботу "письменників", "літературних критиків", даючи поради тим або іншим).

Творче завдання "Усне малювання": створити художній образ дерева, яке стоїть під вікном школи; ворони, що прилетіла на шкільне подвір'я в пошуках їжі і т.д.

VI. Підсумки роботи, завдання на тиждень. Закріплення вивченого.

Діти пригадують вивчений матеріал і за ним ставлять один одному запитання, на які інші відповідають.

Кожне наше заняття - це ще одна сходинка до вершини літературної творчості, де основою всього є художній образ. Не забувайте про це при написанні своїх творчих робіт.

Завдання: вивчити текст про літературу й художній образ, засоби і прийоми його створення; підготувати нові творчі роботи, дотримуючись художнього стилю, намагаючись створювати власні художні образи. Намагайтеся писати стисло й образно, дбайте про доречність кожного слова і виразу.